

Hvor ble det av perspektivene?

Månedsbrev 04/2013

Perspektivmeldingen som nylig er lagt frem, kunne nesten like godt vært skrevet av en borgerlig regjering. Hvilket tyder på at vi er enige om det meste her i landet.

Arne Jon Isachsen

**Centre for Monetary
Economics (CME)**

Ivar Strompdal

**Arctic Fund
Management AS**

Hvert fjerde år på vårparten legger regjeringen frem sin vurdering av utsiktene framover, basert på analyser bakover; den såkalte Perspektivmeldingen. Hensikten er å gi en samlet oversikt over de utfordringer land og folk står overfor, og å anvisе måter å møte disse utfordringene på. Perspektivmeldingen denne gangen kunne nesten like godt vært lagt frem av en borgerlig regjering. Hvilket tyder på at vi her i landet er enige om det meste.

Gaper over mye – og lite

Et imponerende dokument som gaper over mye. Allerede på første side i Stortingsmelding nr. 12 – Perspektivmeldingen 2013 – slår man fast at "Norge er et godt land å leve i". Alt fra utfordringer i internasjonal økonomi, livskvalitet, klimautfordringer og naturmangfold til generasjonsregnskap, brukerbetaling og bærekraft i offentlig forvaltning blir tatt opp på de vel 150 sidene som denne meldingen består av.

Likevel blir vi slått av to ting. For det første står det lite om hva Norge som nasjon kan bidra med for å få Europa på beina igjen. I stedet er man svært opptatt av hvordan vi skal forsvare det vi har. Statsminister Stoltenberg ynder å si at det beste bidraget vi i Norge kan gi i dagens verden er å skikke vårt eget hus, slik at vi ikke kommer opp i den typen problemer som mange land i Europa sliter med. Er ikke dette i overkant defensivt? Hvis halve nabolaget står i fyr og flamme, blir det ikke litt tamt å si at det eneste vi vil gjøre er å sjekke egne brannvarslere, og å sørge for at ildsteder og det elektriske anlegget er i tråd med forskriftene?

For det andre er man ganske forsiktig ved vurdering av ulike scenarier framover. I referansescenariet legges det til grunn en

gjennomsnittlig årlig realavkastning på Statens Pensjonsfond Utland på fire prosent – eventuelt ett prosentpoeng høyere eller lavere – i årene frem til 2060. Disse fire prosentene er hentet fra studier som tilsier at slik har det i gjennomsnitt vært i perioden fra 1900 til 2011. Men er det dermed sagt at de neste hundre årene vil ha samme avkastning? Vi har bak oss en periode med uvanlig sterk økonomisk vekst. På bakgrunn av de utfordringene som meldingen tar opp med hensyn til demografi og miljø, kan forventningen om fire prosent realavkastning på investerte midler i verdens finansmarkeder synes noe optimistisk. Hva om den i gjennomsnitt blir på bare én prosent frem til 2060? Det sier byråkratene i finansdepartementet ingenting om.

I meldingen støtter man seg hele veien til OECDs prognoser for utviklingen frem til 2060. Hvor gode er de? På tilsvarende vis tar man for god fisk etablerte teorier. Hvor gode er de? Kikk deg rundt og du ser en global økonomi knapt noen hadde drømt om få år tilbake. En tre-hastighetsverden der Europa har bremsene på, USA er i sakte fart forover, og Kina og andre fremvoksende økonomier er nettopp det, fremvoksende. Usikkerheten er med andre ord betydelig.

Et par unøyaktigheter

På side 21 snakkes det om "Kinas rolle som verdensfabrikk". Ettersom USA og Kina har omtrent samme andel av verdens totale industriproduksjon, om lag 20 prosent hver, rett nok med Kina litt foran, gir uttrykket Kina som verdensfabrikk lett feilaktige assosiasjoner. Som om Kina er langt mer

For Singapore er eksporten vel dobbelt så stor som BNP. Dagens quiz; hvorfor det?

dominerende i produksjon av industrivarer enn hva tilfellet er.

På side 33 leser vi at norsk "eksport utgjør vel 40 prosent av BNP". Det er i beste fall en blanding av begreper. Eksport er hva vi fakturerer ut – et bruttobegrep. Bruttonasjonalprodukt er et mål på verdiskapingen i landet. For å komme frem til BNP-bidraget fra norsk eksport, må vi trekke fra importinnholdet i eksporten. For Norges del er det om lag 20 prosent. Ergo utgjør den faktiske eksporten bare 32 prosent av vårt BNP.

For Singapore er eksporten vel dobbelt så stor som BNP. Dagens quiz; hvorfor det?

Arbeid og produktivitet er viktig

Ved fremleggelsen av meldingen påpekte finansministeren at om Norge fortsatt skal være et godt land å leve i, må vi nordmenn jobbe mer. Når levealderen stadig blir lenger, må pensjonsalderen heves. Og videre, om vi vil opprettholde og videreutvikle velferdsstaten, må den jevne nordmann belage seg på å jobbe flere timer i året. Fortsatt vekst i arbeidskraftens produktivitet i offentlig sektor er særlig viktig, slik at tjenester som denne sektoren leverer, ikke krever unødig stor vekst i sysselsettingen her.

Det gjentas til kjedsommelighet at produktivetsgevinster i privat sektor ikke vil ha så stor betydning fordi de vil utløse krav om høyere lønninger i offentlig sektor. Med mindre produktivetsvekst i produksjonen av offentlige tjenester vil prisene på slike stige, og statens evne til å finansiere dem svekkes. Men dersom lønninger i privat sektor går opp, er det vel et spørsmål om noe av denne lønnsveksten bør gå til kjøp av tjenester som det offentlige i dag betaler. På dette området ville en borgerlig regjering godt mulig formulert seg noe annerledes. I Norge kan

det lett oppstå forventningskriser fordi oljeinntektene tilsynelatende har gjort oss så utrolig rike.

Hva gjør oljepengene med oss?

Som forventet i en slik melding diskuteres det flere steder hva vi skal gjøre med oljepengene. I og med at den årlige oljepengebruken neppe noen gang vil overstige 8-10 prosent av BNP, kan vi ikke hvile på laurbærene, selv om Statens Pensjonsfond – Utland snart er på 800.000 kr pr. nordmann.

I mindre grad diskuteres hva oljepengene gjør med oss. Forleden dag spurte vi en lektor i videregående skole hva det kan skyldes at så mange som én av tre elever dropper ut av videregående skole. Vår venn som har et par år igjen til pensjonsalderen, nølte ikke med svaret. Oljen.

Gjør kunnskapen om alle oljepengene oss mer kravstore og mindre arbeidsvillige? Vi vet ikke. Men ville ikke det vært et tema for en perspektivmelding? Hva vi vet er at norsk ungdom ikke lenger er blant de fysisk sprekeste. Det var vår ungdom før oljen satte sitt preg på land og folk. Samtidig drømmer mange ungdommer om en karriere som fotballstjerne eller popstjerne der de kan tjene enorme summer uten å gjøre annet enn det de selv liker.

Er det ikke en fare for at nordmenn generelt og myndighetspersoner spesielt tolker Norges velstand i dag primært som et resultat av vår egen dyktighet? Står vi i fare for å

Gjør kunnskapen om alle oljepengene oss mer kravstore og mindre arbeidsvillige? Vi vet ikke. Men ville ikke det vært et tema for en perspektivmelding?

undervurdere problemene som vil oppstå hvis og når prisen på petroleumsprodukter faller? Første- og annenhåndseffektene kan vi kanskje beregne, men er det ikke sannsynlig at det vil bli ytterligere effekter?

Økonomifaget er ikke et realfag med klare sammenhenger og sikre beregninger. Men kanskje kan fysikken likevel lære oss at en impuls som plutselig inntreffer – for eksempel fallende pris på petroleumsprodukter – lett kan utløse en serie med impulser som samlet sett fører til et langt mer dramatisk resultat enn det man i utgangspunktet hadde tenkt seg. Finanskrisen er et eksempel på det.

Et annet poeng er at det Perspektivmeldingen sier om behovet for globale miljøtiltak med sikte på å få ned CO₂-utslippene, ikke så lett lar seg kombinere med prognosene om relativt høye olje- og gasspriser i årene som kommer.

Noblesse oblige

Hva kan Norge bidra med for å møte de betydelige økonomiske utfordringene som landene rundt oss i Europa nå står overfor? Perspektivmeldingen har lite å si her. Og det til tross for våre gigantiske overskudd på offentlige budsjetter, og et overskudd mot utlandet relativt til BNP som får tallene til Tyskland og Kina til å blekne. Vi plasserer enorme summer i verdens kapitalmarkeder der vi kanskje må forvente dårlig avkastning om ikke resten av Europa snart kommer seg på beina igjen. Og hvem skal Norge selge sine tradisjonelle eksportvarer til hvis Europa ikke lenger fungerer? Hvor sannsynlige blir de

økonomiske fremskrivningene i Perspektivmeldingen da?

En annen venn av oss pleier å si at økonomer er eksperter på å gjøre beregninger som blir "exakt fel" (han er svensk). Vil Perspektivmeldingen våren 2013 føye seg inn i dette mønsteret?

Eisenhower om saken

Mon tro om mer enn en håndfull personer har lest nøye gjennom denne stortingsmeldingen, fra A til Å? Imponerende, men litt kjedelig og forsiktig. Men når meldingen bærer det navnet det gjør, kunne man kanskje våget seg litt lenger ut på glattisen? Kunne den ikke vært litt mer perspektivrik?

"Plans are nothing. Planning is everything". Så sa president Dwight D. Eisenhower. Det gjelder vel for Stortingsmelding nr. 12, (2012-2013). Hva som her står er trolig mindre viktig enn den oversikten de har fått som har skrevet den.

25. april 2013

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>